

Hromadný nález římských mincí ze Sudic u Boskovic (okr. Blansko)

Jiří Militký – Zuzana Jarůšková

Abstract – A Hoard of Roman Coins Found near Sudice by Boskovice (Blansko Distr.)

The article deals with a hoard of Roman coins discovered in 2018 on the Vejštice Hill. The find comprises 12 issues in total, including 11 denarii and one sestertius. From the chronological perspective, the Sudice Hoard consists actually of two different parts. The first one dates to the late Roman Republic period and contains the so-called Legionary denarii of Marc Antony of the RRC nos. 544/14–39 types (cat. nos. 1–6). The second part of the hoard is represented by the Roman Imperial issues (cat. nos. 7–12) from the time of Vespasianus to the reign of Marcus Aurelius who is represented by a well-preserved sestertius from 173 AD. The hoard was probably buried during the 2nd half of the 170s AD. It is associated to the period of the Marcomannic Wars and appears to reflect Roman military presence in the region of Malá Haná, attested by the existence of a Roman marching camp in Jevíčko.

Key words: coin hoard; Roman Era, Sudice u Boskovic; Vejštice Hill; denarius; sestertius

Předmětem tohoto příspěvku je zveřejnění zajímavého hromadného nálezů římských mincí. Jde o soubor odkrytý náhodně ve volné krajině a přinášející do značné míry nový pohled na problematiku hromadných mincovních nálezů ukrytých v době římské na Moravě. Nález byl již publikován formou krátké předběžné zprávy,¹ na tomto místě jej prezentujeme podrobně v kontextu svědectví dalších hromadných nálezů z prostředí moravské a české části tehdejšího barbarika.

Místo nálezů se nachází severně od Boskovic a jihovýchodně od Sudic v zalesněném terénu. Mince byly objeveny na západním svahu návrší Vejštice, obtékaného bezejmenným lesním potokem, který tvoří levobřežní přítok potoka Semíč. V bezprostředním okolí místa nálezů pramení další bezejmenný potok a vede lesní cesta (GPS – 49°30.723, 16°40.912; obr. 1).

* Autorský podíl J. Militkého na příspěvku vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2024–2028/11.I.b, 00023272).

¹ Jarůšková 2019.

Obr. 1. a, b. Sudice u Boskovic – místo hromadného nálezu mincí na kopci Vejštice (grafika Z. Jarůšková).

K nálezu došlo dne 27. 8. 2018, kdy Matěj Jarůšek objevil při povrchové prospekci s detektorem kovů osm římských mincí (sedm denárů a sestercius) a také další „sestercius“, později identifikovaný jako slitek (obr. 5). Nálezce kontaktoval Muzeum regionu Boskovicka, p. o., a následujícího dne byl na místě nálezu proveden záchranný archeologický výzkum. Během dohledávky pomocí detektoru kovů byly na ploše 30 × 20 cm v podloží tvořeném jemnou prachovou hlínou v hloubce 25–29 cm dohledány další tři denáry. Další ražba pak byla nálezcem objevena ještě

Obr. 2. Sudice u Boskovic – dokumentace nálezové situace (foto Z. Jarůšková).

na začátku měsíce září 2018. Celkem bylo z lokality získáno 12 mincí, které byly podle informací nálezce rozptýleny na ploše $3,7 \times 2,2$ m (obr. 2–3). Pozdější průzkumy s detektory kovů již nálezy dalších mincí nepřinesly. Celý nálezový soubor je uložen v Muzeu regionu Boskovicka, p. o. (inv. č. A 53440–A 53451).

Obr. 3. Dokumentace nálezové situace s pohledem na denár kat. č. 10 (foto Z. Jarůšková).

Katalog mincí

ŘÍM, republika, **Marcus Antonius** († 30 př. n. l.)

Mincovna: *neznámá* – *putující s M. Antoniem*, AR denár, 32–31 př. n. l.

Av.: galéra doprava; nahoře [ANT·AVG]; dole III·VIR·R·P·C; v ploše vbitý punc – krátká linie.

Rv.: legionářský orel mezi dvěma standartami; dole [L]EG-III; v ploše nejméně čtyři drobné vbité puncy – obloučky a krátké linie.

Lit.: *BMC RR II*, s. 528, č. 193–194; *RRC*, s. 540, č. 544/15; *Borić-Brešković – Popović 2006*, s. 304–305, č. 1587–1590; *Ghey – Leins – Crawford 2010*, č. 544.15.1–5; *Militký – Vacinová 2018*, s. 306–307, č. 1772–1775.

1. 3,066 g; 15,6/15,7 mm; 6 h (inv. č. A 53449)

–, Av.: galéra doprava; nahoře ANT·AV[G], dole III·VIR·R·P·[C]; v ploše vbitý punc – „Y”
Rv.: legionářský orel mezi dvěma standartami; dole LEG-VII.

Lit.: *BMC RR II*, s. 528, č. 198; *RRC*, s. 540, č. 544/20; *Borić-Brešković – Popović 2006*, s. 306, č. 1602–1607; *Ghey – Leins – Crawford 2010*, č. 544.20.2; *Militký – Vacinová 2018*, s. 308–309, č. 1790–1791.

2. 2,440 g; 15,3/15,2 mm; 9 h (inv. č. A 53446)

–, Av.: galéra doprava; nahoře [ANT·AVG], dole III·VIR·[R·P·C]; v ploše vbitý punc – Π.
Rv.: legionářský orel mezi dvěma standartami; dole [LEG]-XII; v ploše vbitý punc – oblouček.

Lit.: *BMC RR II*, s. 529, č. 204; *RRC*, s. 541, č. 544/26; *Borić-Brešković – Popović 2006*, s. 308, č. 1621–1623; *Ghey – Leins – Crawford 2010*, č. 544.26.1–3; *Militký – Vacinová 2018*, s. 310–311, č. 1805.

3. 2,625 g; 17,0/17,0 mm; 6 h (inv. č. A 53450)

–, Av.: galéra doprava; nahoře ANT·AVG, dole III·VIR·R·P·C.

Rv.: legionářský orel mezi dvěma standartami; dole LEG-XV; v ploše dva vbité puncy – zalomené linie protilehle.

Lit.: *BMC RR II*, s. 529, č. 210; *RRC*, s. 541, č. 544/30; *Borić-Brešković – Popović 2006*, s. 309, č. 1630–1631; *Ghey – Leins – Crawford 2010*, č. 544.30.1–3; *Militký – Vacinová 2018*, s. 310–311, č. 1807–1812.

4. 2,765 g; 17,4/19,4 mm; 9 h (inv. č. A 53448)

–, Av.: galéra doprava; nahoře [ANT·AVG], dole III·VIR·R·P·[C].

Rv.: legionářský orel mezi dvěma standartami; dole [LEG-...].

Lit.: *RRC*, s. 540–541, jako č. 544/14–39.

5. 2,815 g; 17,2/17,3 mm; 10 h; av. škrábance v ploše (inv. č. A 53447)

–, Av.: galéra doprava; nahoře [ANT·AVG], dole, [III·VIR·R·P·C]; v ploše vbitý punc – krátká linie.

Rv.: legionářský orel mezi dvěma standartami; dole [LEG-...].

Lit.: *RRC*, s. 540–541, jako č. 544/14–39.

6. 2,779 g; 17,8/17,1 mm; 3 h; av. a rv. škrábance v ploše (inv. č. A 53445)

ŘÍM, císařství, **Vespasianus** (69–79)

Mincovna: *Roma*, AR denár, 70

Av.: IMP CAESAR VESPASIANVS AVG, ověnčená hlava Vespasiana doprava.

Rv.: COS IT-ER-TR POT, sedící Pax doleva drží caduceus a ratolest.

Lit.: *RIC 2/1*, s. 60, č. 29, Pl. 2:29.

7. 2,272 g; 19,2/17,2 mm; 6 h; odlomený okraj (inv. č. A 53442)

AR denár, 75

Av.: [IMP CAESAR]-VESPASIANVS AVG; ověnčená hlava Vespasiana doprava.

Rv.: [P]ON [MAX-TR P COS] VI; sedící Pax doleva drží ratolest.

Lit.: *RIC 2/1*, s. 114, jako č. 772, jako Pl. 7:772 (ale menší poprsí).

8. 2,244 g; 17,7/18,0 mm; 6 h; rv. lokální hloubková koroze (inv. č. A 53440)

Hadrianus (117–138)

Mincovna: *Roma*, AR denár, asi 130–133, skupina 10

Av.: HADRIANVS-AVG COS III P P; hlava Hadriana doprava.

Rv.: AEGYPTOS; ležící Aegyptos doleva drží sistrum a opírající se levou rukou o košík, vlevo u nohou ibis doprava.

Lit.: *RIC 2/3*, s. 174, č. 1482, Pl. 31:1482; *BMC RE 3*, s. 341, č. 797, Pl. 62:17.

9. 2,964 g; 17,6/17,8 mm; 6 h (inv. č. A 53443)

Antoninus Pius (138–161)

Mincovna: *Roma*, AR denár, 157–158

Av.: ANTONINVS AVG-PIVS P P IMP II; ověnčená hlava Antonina Pia doprava.

Rv.: TR POT XXI-C-OS IIII; stojící Annona doleva drží modius na lodní přídi a klasy.

Lit.: *RIC 3*, s. 59, č. 274; *BMC RE 4*, s. 132, č. 901, Pl. 19:10.

10. 2,730 g; 16,2/16,3 mm; 6 h (inv. č. A 53441)

Antoninus Pius (138–161) pro: **Faustina I.** († 141)

Mincovna: *Roma*, AR denár, 141–161, 3. emise

Av.: [DIV]A FAV-STI[NA]; oděné poprsí Faustiny I. s diadémem doprava.

Rv.: AETER-[NI]TAS; stojící Providentia (?) čelně hledící doleva drží globus a závoj okolo hlavy.

Lit.: *RIC 3*, s. 70, č. 351; *BMC RE 4*, s. 56, č. 375, Pl. 9:3.

11. 2,246 g; 16,4/16,1 mm; 6 h; rv. lokální hloubková koroze (inv. č. A 53444)

Marcus Aurelius (161–180)

Mincovna: *Roma*, AE sesterceus, 173, 25. emise

Av.: M ANTONINVS--AVG TR P X[XVII]; ověnčené poprsí Marka Aurelia v oděvu a krunýři doprava.

Rv.: IMP VI-[COS III], v ex. SC; sedící Jupiter doleva drží stojící Viktorii doleva a dlouhé svislé žezlo.

Lit.: RIC 3, s. 298, č. 1063; BMC RE 4, s. 627, č. 1437 – pozn. (k); MIR 18, s. 122, 260, č. 246–6/37.

12. 18.609 g; 32,2/30,4 mm; 12 h; av. při okraji koroze (inv. č. A 53451)

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Obr. 4. Sudice u Boskovic – mince z hromadného nálezu (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto Abalon s.r.o.).

Zhodnocení nálezu

Kopec Vejstice, místo nálezu mincí, nebyl v době římské osídlen, resp. odtud zatím žádné nálezy z doby římské neznáme. Je tedy pravděpodobné, že mince byly uloženy na dobově neosídleném místě.² Vrch je výraznou krajinnou dominantou – jde o jeden ze zalesněných výběžků do prostoru úrodné Male Hané, která byla rovněž komunikačním koridorem.

Sledovaný hromadný nález je v řadě aspektů dosti neobvyklý, a proto si zaslouží hlubší analýzu. Byl objeven ve svažitém terénu na ploše asi 8 m² (obr. 1–3), rozptýl mincí může být ovlivněn např. pohyby kořenů stromů v průběhu staletí. Objektivně nelze s jistotou říci, zda byly mince původně zakopány v jednom shluku, případně ukryty v nějakém organickém obalu, např. koženém či textilním měšci. Nelze vyloučit, že se do země dostaly postupně jednotlivě, což by naznačovalo votivní charakter souboru, ani to však nelze prokazatelně doložit.³

² Na vrchu Vejstice se nachází hradiště či výšinné sídliště z období eneolitu. Pod tímto kopcem v trati „Pod Lipníky“ pak bylo zjištěno osídlení z několika pravěkých období a také z doby laténské a římské (Jarůšková – Štrof 2014, s. 358–359).

³ S ohledem na tuto skutečnost je poněkud komplikované soubor ze Sudic s jistotou považovat za depot, tedy za jednoznačně jednorázově ukrytý celek. Terminologicky správnější se jeví označovat jej jako hromadný nález s vědomím, že jde spíše o soubor ukrytý jednorázově, tedy depot.

Nález je tvořen celkem 12 ražbami – 11 denáry a jedním sesterciem (obr. 4). Společně s mincemi byl objeven také bronzový slítek diskovitého tvaru (obr. 5), původně považovaný za další sestercius.⁴ Jeho vztah k ostatním mincím i datace je nejasná, spíše však s nálezem nijak nesouvisí.

Obr. 5. Bronzový slítek diskovitého tvaru objevený v místě nálezů mincí (9,685 g; 27,3/25,9 mm; 6 h; inv. č. A 53452; foto Abalon s.r.o.).

Z chronologického hlediska tvoří nález ze Sudic dvě skupiny, které dělí časový odstup 100 let. Prvou reprezentují pozdně republikánské tzv. legionářské denáry Marka Antonia typu *RRC* č. 544/14–39 (kat. č. 1–6). Tato masově ražená emise⁵ vznikla v neznámé mobilní vojenské mincovně v letech 32–31 př. n. l. Jedná se o typ mince s lícním motivem lodi a nápisem *ANT·AVG, III·VIR·R·P·C*. Na rubu těchto denárů je umístěn legionářský orel mezi dvěma standartami a nápis *LEG* doplněný číslem jedné z legií pod vedením tohoto triumvira. V rámci souboru ze Sudic jsou zastoupeny *LEG III* (kat. č. 1), *VII* (kat. č. 2), *XII* (kat. č. 3), *XV* (kat. č. 4), dva exempláře jsou nečitelné (kat. č. 5–6).

Přímý odkaz na římské legie byl zřejmě příčinou, proč tyto ražby zůstaly v římském peněžním oběhu až do konce severovského období a byly velmi oblíbené ve vojenském provinciálním prostředí u severní římské hranice. V tomto ohledu je ilustrativní např. jejich početné zastoupení v depotu z Regensburgu-Kumpfmühlu,⁶ datovaném do doby po roce 166. Intenzivní výskyt byl zaznamenán rovněž v depotech z území Rakouska, přičemž řada z nich spadá do období markomanských válek: Erla (3 ks), ukryt po r. 134/138;⁷ Vídeň-Rennweg (476 ks), ukryt po r. 136/138;⁸ Illmitz (6 ks), ukryt po r. 162/163;⁹ Ostriach (1 ks), ukryt po

⁴ Jarůšková 2019.

⁵ Mimořádnou intenzitu produkce denárů tohoto typu velmi dobře ilustruje sbírka římských republikánských mincí v Národním muzeu, která je výsledkem náhodného nashromáždění řady menších sbírek i jednotlivin v průběhu 20. století. Systematická sbírka obsahuje celkem 1831 mincí (bez depotu Guljancy), přičemž tzv. legionářské denáry jsou zde zastoupeny 69 kusy, což je 3,7 % celé kolekce (Militký – Vacinová 2018, s. 306–313, č. 1762–1830) a jde zároveň o nejpočetněji zastoupený typ denáru v kolekci.

⁶ Boos – Dallmeier – Overbeck 2000, s. 92–96, č. 14–131.

⁷ Ruske 2011, s. 82–83, č. P22.

⁸ Dembski – Zavadil 2004, s. 30–41, č. 383–853; Ruske 2011, s. 109–110, č. P87.

⁹ Ruske 2011, s. 87, č. P33.

r. 161/176;¹⁰ Carnuntum (18 ks), ukryt po r. 166/176;¹¹ Spital am Pyhrin (8 ks), ukryt po r. 166/176;¹² Vídeň-Rennweg (151 ks), ukryt okolo r. 180;¹³ Kristendorf (2 ks), ukryt po r. 196/197;¹⁴ Wilten (116 ks), ukryt po r. 210/213;¹⁵ Lauterach (11 ks), ukryt po r. 214;¹⁶ Linsberg (3 ks), ukryt po r. 235;¹⁷ a Salzburg (9 ks), ukryt po r. 235/238.¹⁸

Celkem pěti ztrátovými exempláři jsou denáry typu *RRC* č. 544/13–39 zastoupeny také v dosud detailně nepublikovaném souboru jednotlivě nalezených mincí z římského opevněného areálu Mušov,¹⁹ fungujícího v průběhu 70. let 2. století. Na mušovský soubor je třeba pohlížet jako na funkční ostrov římského peněžního systému uvnitř barbarika.

Ikonografie denárů typu *RRC* č. 544/13–39 nemusela být jediným důvodem jejich obliby – snadná rozpoznatelnost byla zároveň indikátorem jejich dobré kvality. Z prostředí římských provincií pak pronikaly dále do barbarika a není tedy náhoda, že se s nimi setkáváme také v hromadných nálezech v českých zemích. Na Moravě pochází jeden kus z depotu Dřevohostice, ukrytého po r. 4 n. l. (tab. 1:3); dva exempláře byly zastoupeny v depotu z Brumova-Bylnice, ukrytém po r. 161/180 (tab. 1:10); další exemplář byl zastoupen v depotu Bezměrov, opět uzavřeném ražbami Marka Aurelia²⁰ (tab. 1:8). V Čechách byly legionářské denáry zastoupeny v depotu Ovčáry, ukrytém po r. 4 př. n. l. (tab. 2:3); Ratenice, ukrytém po r. 145–160²¹ (tab. 2:8), a dále Nový Bydžov (tab. 2:9) a Krásný Les (tab. 2:10) – v obou posledně jmenovaných nálezech jsou nejmladšími mincemi ražby Antonina Pia. Kromě souboru z Ovčár představují tzv. legionářské denáry zároveň nejstarší ražby v uvedených nálezech. Je tedy zřejmé, že se na území Čech i Moravy s denáry typu *RRC* č. 544/13–39 setkáváme v hromadných nálezech poměrně pravidelně a nejmladší v nich zastoupené ražby obvykle nepřekračují dobu Marka Aurelia (tab. 2). Výjimku představuje pouze depot Lišíčky (tab. 2:16), který je uzavřen denárem Septimia Severa. Obecně však platí, že s ohledem na složitost chronologie denárových depotů v barbariku nelze obvykle považovat nejmladší zastoupené mince za přímé stanovení doby ukrytí daného souboru. Naopak v řadě případů lze oprávněně předpokládat, že k jejich ukrytí mohlo dojít i výrazně později.²² V každém případě je zřejmé, že tzv. legionářské denáry Marka Antonia výrazně pronikají i do germánského prostředí a často zřetelně souvisejí se 2. stoletím. Tento trend potvrzují rovněž výše uvedené depoty z území Rakouska.

¹⁰ Ruske 2011, s. 95, č. P53.

¹¹ Ruske 2011, s. 78, č. P9.

¹² Ruske 2011, s. 99, č. P62.

¹³ Ruske 2011, s. 106–107, č. P79.

¹⁴ Ruske 2011, s. 88, č. P36.

¹⁵ Ruske 2011, s. 114, č. P88.

¹⁶ Ruske 2011, s. 90, č. P41.

¹⁷ Ruske 2011, s. 90, č. P42.

¹⁸ Ruske 2011, s. 97, č. P59.

¹⁹ Komoróczy 2008, s. 417–422.

²⁰ *Nálezy I/II*, s. 239, č. 1025.

²¹ *Militký* 2013, s. 187, č. 304/1, 5–9.

²² Např. *Militký* 2013, s. 23–24.

Specifickou problematiku představují vbité puncy/značky na tzv. legionářských denárech zastoupených v sudickém nálezu – kromě kat. č. 5 je najdeme na všech exemplářích. Výskyt těchto punců je velmi rozšířený, na republikánských denárech (a v omezené míře i kvinárech) se s nimi setkáváme poměrně často. Jde o sekundární dobové zásahy do mincovní plochy v podobě jednotlivých latinských písmen, jednoduchých symbolů (např. kroužky, půlměsíce, křížky, vzácně i různé rosety), nejčastěji se však jedná o jednoduché vbité linie či různě velké bodové úhozy. Do této poslední jmenované kategorie spadají také sudické exempláře. Terminologicky nejde o kontramarky – puncy jsou vždy pouze negativně vbité do povrchu. Tato problematika byla v nedávné době shrnuta v rámci zpracování sbírkového fondu republikánských mincí v Národním muzeu²³ a zmíněna rovněž v souvislosti se zpracováním sídlištních nálezů z lokalit Bošín ve východních Čechách²⁴ a Horka u Bakova nad Jizerou na Mladoboleslavsku.²⁵ Význam těchto značek zřejmě spočívá v označování kvalitních stříbrných exemplářů pro další peněžní oběh. Navíc na řadě mincí je značek umístěno více – šlo tedy o proces opakovaný a zřejmě i dlouhodobý. Protože se tyto značky na stříbrných císařských mincích z 1. století n. l. objevují výrazně méně, lze tento jev datovat především do průběhu 1. století př. n. l. S ohledem na jejich intenzivní výskyt v Dákii je dosti pravděpodobné, že právě tato oblast je územím, kde k tomuto značení mincí docházelo masově. Zároveň však nelze vyloučit, že puncy mohly vznikat i v jiných regionech, a to včetně území římské říše. V každém případě se s nimi však setkáváme i na nálezovém materiálu z Čech – byly doloženy např. na řadě exemplářů v depotech Libčevěs²⁶ (tab. 2:6) a Ohnišfany (tab. 2:4). Je však značně pravděpodobné, že vbité značky nevznikaly v domácím prostředí a jsou tak zároveň cennou indicií cirkulace republikánských denárů na velmi rozsáhlých územích barbarika.

Chronologicky mladší skupinu mincí z nálezu Sudice reprezentují ražby římského císařství (kat. č. 7–12). V rámci této skupiny jsou nejstarší denáry císaře Vespasiana (69–79), což je poměrně obvyklý jev.²⁷ Pouze některé hromadné nálezy obsahují i starší císařské denáry, zvláště císaře Nerona (54–68) – Brumov-Bylnice (tab. 1:4), Tuklaty (tab. 2:17) a Milčice (tab. 2:21). Tento jev ovšem odráží strukturu oběhu denárů v římském impériu. Velmi dobře je stejný jev zřetelný např. ve spektru nálezových denárů z Pompejí, kde je doložen extrémní nárůst Vespasiánových mincí.²⁸ První ze sudických denárů císaře Vespasiana představuje typ *RIC 2/1* č. 29 z roku 70 s rubním motivem sedící personifikace Pax držící caduceus a opisem *COS ITER TR POT* (kat. č. 7). Druhý denár je typ *RIC 2/1* jako č. 772, avšak s větším poprsím panovníka, ražený v roce 75. Na rubu je sedící Pax držící *ratolest* a jen částečně čitelný opis *PON MAX-TR P COS VI* (kat. č. 8). Obě mince jsou dosti otřelé.

²³ Militký – Vacinová 2018, s. 36–46.

²⁴ Vích – Horník – Militký 2021, s. 179.

²⁵ Droberjar – Krásný – Militký 2021, s. 560.

²⁶ Militký 2013, s. 239–242, č. 591.

²⁷ Pro Čechy např. Militký 2013, s. 54, tab. 23.

²⁸ Depeyrot 2016, s. 112–129.

Jedním exemplářem je v souboru zastoupen Hadrianus (117–138), jde o ražbu z let asi 130–133 typu *RIC 2/3 č. 1482* s rubním motivem sedící personifikace provincie Egypt s opisem *AEgyptos* (kat. č. 9). Antoninus Pius (138–161) je zastoupen přesně datovaným denárem z let 157–158 s rubním motivem stojící Anny držící modius na lodní přídi a klasy a s opisem *TR POT XXI COS IIII* (kat. č. 10). Do období vlády Antonina Pia patří také denár typu *RIC 3 č. 351* ražený pro jeho zesnulou manželku Faustinu I. († 141) v letech 141–161 s rubním motivem stojící Providentie (?) držící globus a s opisem *AETERNITAS* (kat. č. 11). Zvláště na rubu je tato mince zasažena plošnou korozí.

Poslední ražbou sudického nálezu je bronzový sestercius Marka Aurelia (161–180) ražený v roce 173 (kat. č. 12). Na lici je ověčené poprsí Marka Aurelia v oděvu a krunýři doprava a opis *M ANTONINVS--AVG TR P XXVII*, konec údaje (XVII) je nečitelný. Na rubu je sedící Jupiter doleva držící stojící Viktorii doleva a dlouhé svislé žezlo, opis *IMP VI COS III* je čitelný jen částečně, nicméně díky jeho zřetelné části *IMP VI* je možné sestercius přesně datovat.²⁹ Ražba s krásnou patinou je mimořádně dobře zachována a reliéf je prakticky neotřelý.³⁰

Zastoupení bronzového nominálu je v hromadných nálezech z barbarika značně neobvyklé a je důležité pro další interpretaci celého souboru. U mincí ze sudického pokladu lze dobře sledovat, že nejstarší ražby jsou silně otřelé, zatímco u mladších ražeb není otěr tak výrazný a nejmladší sestercius byl oběhem téměř nezasažen, ačkoli bronzové nominály jsou k otěru podstatně náchylnější než mince stříbrné, jde tedy o důležitý chronologický indikátor. Přítomnost prakticky neotřelé bronzové mince v sudickém nálezu umožňuje poměrně spolehlivé datování do doby po roce 173, patrně do druhé poloviny 70. let 2. století, tedy do období markomanských válek a vojenského záboru moravského území Římany. Takto přesná datace vychází ze zcela neobvyklé skutečnosti, kdy stříbrné denáry doprovází oběhem prakticky nezasažený bronzový nominál. S tím se v jiných hromadných nálezech z Moravy ani Čech datovatelných nejmladší mincí před rok 180 nesetkáváme – jejich výčet je barevně zvýrazněn v tabelárních přehledech (tab. 1–2).³¹ Pro naddunajské oblasti barbarika byl denár dominantním zájmovým nominálem³² a bronzové mince se zvláště v sídlištních spektrech objevují ve výrazně menším množství – např. Vrbová Lhota³³ či oblast česko-moravského pomezí.³⁴ Je zřejmé, že v germánském prostředí pozdního 1. až první poloviny 3. století bronzové nominály nehrály významnou roli a peněžní oběh nereflekoval situaci v římských provinciích, kde byly bronzové mince nenahraditelné pro každodenní drobný peněžní styk. Pro období

²⁹ *RIC 3*, s. 298, č. 1063; *BMC RE 4*, s. 627, č. 1437 – pozn. (k); *MIR 18*, s. 122, 260, č. 246-6/37.

³⁰ K mechanickému lokálnímu poškození okraje na lici došlo zřejmě při vyzvedávání mince ze země.

³¹ V posledním desetiletí se počet depotů/hromadných nálezů obsahujících denáry z Čech a Moravy více než zdvojnásobil oproti tzv. starému nálezovému stavu (*Militký 2013*, s. 20–25). Většina nových nálezů však zatím nebyla publikována. Formou tabelárních přehledů bude zveřejněn stav k roku 2019 (*Militký, v tisku*).

³² *Militký, v tisku*.

³³ *Militký 2024*, s. 37–39.

³⁴ *Militký – Vích 2011*.

70. let 2. století se tento jev výtečně odráží již ve výše zmíněném a dosud detailně nepublikovaném souboru ztrátových mincí z římského opevněného areálu v Mušově,³⁵ fungujícího v průběhu 70. let 2. století. Zde jsou bronzové mince zastoupeny dominantně.³⁶ Jak již bylo výše zmíněno, jedná se ve vztahu k římskému impériu o extrateritoriální území se standardní římskou peněžní cirkulací.

V prostředí severních římských provincií výrazně převažují depoty obsahující denáry,³⁷ známe ale i výjimky. Dobrým příkladem je již zmíněný nález Regensburg-Kumpfmühl, který obsahoval šperky, 25 aureů, 610 denárů a tři bronzové nominály.³⁸ Společný výskyt denárů a bronzových nominálů je zaznamenán v několika depotech z území Rakouska: Illmitz, ukryt po r. 162/163; Carnuntum, ukryt po r. 178/182; a Kristendorf, ukryt po r. 196/197.³⁹

Obecně nízký zájem o bronzové nominály v barbariku se dobře odráží ve složení hromadných mincovních nálezů s nejmladšími ražbami do roku 180 z českých zemí, kde bronzové mince chybí (tab. 1–2). V této souvislosti je vhodné podotknout, že v Čechách jsou vzácně doloženy také depoty obsahující bronzové nominály: Dobřichov-Plaňany⁴⁰ a Boharyně,⁴¹ v jednom případě společně s denáry (Nebovidy).⁴² Z chronologického hlediska však již leží mimo námi primárně sledovaný horizont markomanských válek, neboť spadají dobou uložení do první poloviny 3. století (tab. 3).

Tab. 1. Depoty/hromadné nálezy římských mincí z území Moravy obsahující dominantně denáry. Soubory hypoteticky datovatelné do horizontu markomanských válek jsou barevně zvýrazněny.

	Lokalita	Nejstarší	Nejmladší	ks	po r.	Literatura
1	Hodonín	RRC 153/1	RRC 364/1b	6	83/82 př. n. l.	<i>Nálezy I/2, č. 845</i>
2	Podivín (okr. Břeclav)	RRC 203/1	RRC 444	6+	49 př. n. l.	<i>Nálezy I/2, č. 853</i>
3	Dřevohostice (okr. Přerov)	Eraviskové	Augustus	26	4	<i>nepublikováno</i>
4	Vidnava (okr. Jeseník) – okolí	Domitianus	Traianus	17	98/117	<i>Florian 2019</i>
5	Staříč (okr. Frýdek-Místek)	Titus?	Hadrianus	273	117/138	<i>nepublikováno</i>
6	Horní Němčí (okr. U. Hradiště)	RRC 394/1a	L. Verus	16	161/162	<i>Zeman 2017, č. 27</i>
7	Sudice (okr. Blansko)	M. Antonius	M. Aurelius	12	173	<i>Jarůšková 2019</i>
8	Bezměrov (okr. Kroměříž)	M. Antonius	M. Aurelius	15	161/175	<i>Nálezy I/2, č. 1025</i>
9	Zátor (okr. Bruntál)	Traianus	M. Aurelius	105	161/180	<i>Kašparová – Militký 2016</i>

³⁵ K lokalitě např. *Komoróczy 2008*.

³⁶ *Komoróczy 2008*, s. 417–422.

³⁷ Např. *Ruske 2011*.

³⁸ *Boos – Dallmeier – Overbeck 2000*, s. 85–147.

³⁹ *Ruske 2011*, s. 87, č. P33 (Illmitz), s. 81, č. P18 (Carnuntum), s. 88, č. P 36 (Kristendorf).

⁴⁰ *Militký 2013*, s. 141, č. 98.

⁴¹ *Militký 2013*, s. 209, č. 427.

⁴² *Militký 2013*, s. 152–153, č. 98.

10	Brumov-Bylnice (okr. Zlín)	RRC?	M. Aurelius	183	161/180	nepublikováno
11	Podivín (okr. Břeclav)	Vespasianus	Caracalla	8+	196/198	Nálezy I/2, č. 1065

Tab. 2. Depoty/hromadné nálezy římských mincí z území Čech obsahující dominantně denáry. Soubory hypoteticky datovatelné do horizontu markomanských válek jsou barevně zvýrazněny.

	Lokalita	Nejstarší	Nejmłodší	ks	po r.	Literatura
1	Kyšice (okr. Plzeň-sever)	RRC 231/1	RRC ?	2+ (asi 20)	138 př. n. l.	Militký 2013, č. 675
2	Lhota (okr. Praha-východ)	RRC 238/1	RRC 412/1	8	64 př. n. l.	nepublikováno
3	Ovčáry (okr. Mělník)	Eraviskové	Augustus	35	14–4 př. n. l.	nepublikováno
4	Ohnišťany (okr. Hradec Králové)	RRC 206/1	Vespasianus	98	76	nepublikováno
5	Žatec (okr. Louny)	Vespasianus	Hadrianus	2+ (XX); nádoba	117/138	Militký 2013, č. 614
6	Libčeves (okr. Louny)	RRC 228/2	RRC 412/1	52+ (c. 100–200); nádoba+ šperky	c. 150	Militký 2013, č. 591
7	Slavhostice (okr. Jičín)	Nerva	Antoninus Pius	5	138/161	nepublikováno
8	Ratenice (okr. Kolín)	RRC 443	Antoninus Pius pro: M. Aurelius	11	145/160 (?)	Militký 2013, č. 304
9	Nový Bydžov (okr. H. Králové)	M. Antonius	Faustina I.	70; nádoba	141/161	nepublikováno
10	Krásný Les (okr. Ústí n. L.)	M. Antonius	Antoninus Pius	90	159/160	nepublikováno
11	Kluk (okr. Nymburk)	Galba	Faustina II.	50+	161/176	Militký 2013, č. 262a
12	Česká Skalice (okr. Náchod)	?	Lucilla	14	161/167	Militký 2013, č. 487a
13	Česká Skalice? (okr. Náchod)	Traianus	M. Aurelius	10	162	Militký 2013, č. 489
14	Nakléřov (okr. Ústí n. L.)	RRC 494/24	Commodus	57+	180	nepublikováno
15	Lhota (okr. Praha-západ)	Hadrianus	Commodus	5	184	Militký 2013, č. 346a
16	Lišíčky (okr. H. Králové)	M. Antonius	S. Severus	25	193/211	nepublikováno
17	Tuklaty (okr. Kolín)	Nero	A. Severus	179+	225	nepublikováno
18	Lípa (okr. Rychnov n. K.)	Faustina II.	A. Severus	20/25	231	Militký 2013, č. 498
19	Česká Skalice (okr. Náchod)	Traianus	Gallienus	14	260/268	Militký 2013, č. 487b
20	Česká Skalice (okr. Náchod)	Nerva	Gallienus	11	260/268	Militký 2013, č. 487c
21	Milčice (okr. Nymburk)	Nero	Valentinianus II.	61	378/383	nepublikováno
22	Králiky – okolí (okr. Ústí n. O.)	?	?	XX	?	nepublikováno

Tab. 3. Depoty/hromadné nálezy římských mincí z území Čech obsahující denáry s bronzovými nominály či výhradně bronzové nominály.

	Lokalita	Nejstarší	Nejmłodší	ks	po r.	Literatura
1	Dobřichov – Plaňany (okr. Kolín)	Faustina I.	Julia Domna	25 (AE 25)	211	<i>Militký 2013</i> , č. 98
2	Nebovidy (okr. Kolín)	Nerva	Elababalus	7 (AR 3 + AE 4)	219	<i>Militký 2013</i> , č. 146
3	Boharyně (okr. H. Králové)	Caligula	Alexandr Severus	15 (AE 15)	228	<i>Militký 2013</i> , č. 427

Jak ovšem vysvětlit přítomnost prakticky neotřelého sesterciu Marka Aurelia z roku 173 v nálezu ze Sudic? Zde se samozřejmě dostáváme do roviny pracovních hypotéz, avšak sám fakt výskytu této mince je důkazem odlišnosti depotu oproti jiným známým hromadným nálezům z Moravy (tab. 2). Zároveň předpokládaná datace hromadného nálezu Sudice do druhé poloviny 70. let. 2. století otevírá zásadní otázku, zda tento nález souvisí s lokálním germánským osídlením,⁴³ anebo je přímým či zprostředkovaným dokladem římské vojenské přítomnosti v regionu Malé Hané.⁴⁴ Do nedávné doby by byly takto formulované otázky prakticky nepřijatelné. Dnes je však situace jiná, neboť v Jevíčku byl v nedávné době s jistotou doložen římský pochodový tábor.⁴⁵ Od tohoto okamžiku je třeba sledovat archeologické i mincovní nálezy spojitelné s horizontem markomanských válek v této oblasti jinou optikou.

Obecně platí, že římská vojenská přítomnost na Moravě (a přilehlém naddunajském Rakousku) je nejlépe doložitelná existencí římského opevněného areálu v Mušově a římských pochodových táborů⁴⁶ (obr. 6:2). Doposud nejsevernější římské tábory na Moravě známe z Olomouce-Neředína a Jevíčka. Z moravského území dosud není archeologicky doloženo žádné bojiště. Dosavadní nálezy mincí či římských importů včetně militarií pocházejí z jiných typů lokalit a jsou z hlediska svého možného vztahu k římské armádě vždy obtížně interpretovatelné. A to je také případ sudického nálezu. Nápadná je však jeho poloha na kopci Vejštice, situovaném přímo na hraně zemědělsky úrodného údolí Malé Hané (obr. 6). Toto území bylo zároveň komunikačním koridorem, kterým procházela komunikační síť, kterou zřejmě užívala i římská armáda přímo doložená v Jevíčku. V této souvislosti je třeba připomenout kolekci římských archeologických nálezů a mincí z hradiště Mařín (k. ú. Zadní Arnoštov; obr. 6:3), ležící již v kopcovitém terénu severozápadně od Jevíčka směrem do Čech. Jedná se o šest ražeb – tři denáry a tři bronzové nominály, z nichž nejmladší jsou ražby Antonina Pia.⁴⁷ Ačkoliv jde jen o malý soubor, jeví se výrazné zastoupení bronzových mincí jako značně neobvyklé. Zda na tomto místě skutečně existovalo strážní stanoviště římské armády s vizuálním kontaktem s římským táborem v Jevíčku, je

⁴³ Např. *Droberjar – Jarůšková 2017*.

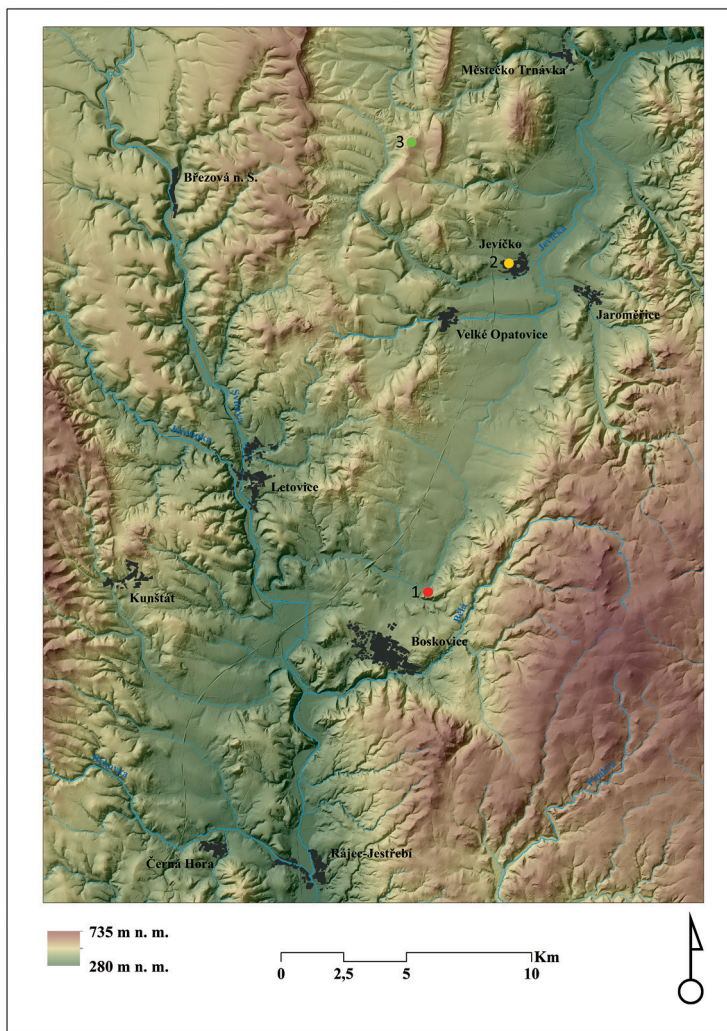
⁴⁴ Podrobná analýza osídlení z doby římské v regionu přesahuje rámec tohoto příspěvku.

⁴⁵ *Komoróczy et al. 2020*, s. 223–224.

⁴⁶ *Komoróczy 2008; Komoróczy et al. 2020*.

⁴⁷ *Vích et al. 2021*, s. 201, č. 5–10, obr. 5:1–6.

však stále nejisté.⁴⁸ Je totiž třeba reflektovat, že hradiště Mařín leží při okraji oblasti intenzivně osídlené v době římské, kde měly místní germánské komunity k dispozici dlouhodobě i římské importy včetně mincí.⁴⁹

Obr. 6. Mapa regionu Malé Hané s vyznačením místa nálezů mincí v Sudicích u Boskovic (1), římského pochodového tábora v Jevíčku (2) a hradiště Mařín, k. ú. Zadní Arnoštov (3).

⁴⁸ Vích et al. 2021, s. 228–229.

⁴⁹ V regionu je doložena mj. celá řada nálezů mincí, a to jak na germánských sídlištích (naposledy Militký – Vích 2011), tak i jako jednotlivé ztrátové exempláře (např. Droberjar – Jarůšková 2018), které jsou dokladem dlouhodobého oběhu římských mincí v germánském prostředí. Analýza tohoto nálezového fondu však přesahuje rámec tohoto příspěvku.

Podobně obtížně interpretovatelný je i sledovaný hromadný mincovní nález ze Sudic. Nemůžeme vyloučit, že se v tomto případě může skutečně jednat o osobní peněžní hotovost římského vojáka. Stejně tak se ale může jednat o peníze ukryté některým z místních obyvatel, který je (nebo jejich část) nějakým způsobem získal přímo od Římanů. Nevíme také, zda jde o depozit majetkového charakteru ukrytý jednorázově, anebo zda se jedná o soubor votivní, ukládaný na místě nálezu postupně jako jednotlivě obětované mince. Votivní charakter nálezu by mohlo indikovat prameniště potoka, ovšem nevíme, jestli zde bylo i ve 2. století. Jisté je, že nález byl deponován na výrazném návrší nad komunikačním koridorem Malé Hané, lze jej datovat do horizontu markomanských válek (zřejmě do druhé poloviny 70. let 2. století) a velmi pravděpodobně souvisí přímo či zprostředkovaně s římskou vojenskou přítomností v této části Moravy.

Literatura

- BMC RR II: Grueber, H. A. 1910–1970: Coins of the Roman Republic in the British Museum. Volume II. London.*
- BMC RE 4: Mattingly, H. 1940: Coins of the Roman Empire in the British Museum. Volume IV. Antoninus Pius to Commodus. London.*
- Boos, A. – Dallmeier, L.-M. – Overbeck, B. 2000: Der römische Schatz von Regensburg-Kumpfmühl. Regensburg.
- Borić-Brešković, B. – Popović, P. 2006: Coins of the Roman Republic. Collections of the National Museum in Belgrade and Belgrade University. Belgrade.
- Dembski, G. – Zavadil, M. 2004: Der Münzschatz vom Rennweg 44. Wiener Archäologische Studien 6, s. 11–95.
- Depeyrot, G. 2016: Currency, the Pompeians and Vesuvius. Collection Moneta 193. Wetteren.
- Droberjar, E. – Jarůšková, Z. 2017: Barbaři v pohybu. Jevíčko a Malá Haná v době římské. Katalog výstavy. Boskovice.
- Droberjar, E. – Jarůšková, Z. 2018: Aurei císaře Nerona na Malé Hané a otázka jejich interpretace. Archeologie ve středních Čechách 22, s. 655–662.
- Droberjar, E. – Krásný, F. – Militký, J. 2021: Kovové artefakty na sídlišti z doby laténské a římské v Horce u Bakova nad Jizerou (okr. Mladá Boleslav). Archeologie ve středních Čechách 25, s. 545–566.
- Florian, J. 2019: Depot římských mincí z Vidnavska. Slezský numismatik 22, 5–9.
- Jarůšková, Z. 2019: Sudice (k. u. Sudice u Boskovic, okr. Blansko). Přehled výzkumů 60/1, s. 255.
- Jarůšková, Z. – Štrof, A. (eds.) 2014: Pravěk Boskovička. Vlastivěda Boskovička. Svazek 3. Boskovice.
- Kašparová, D. – Militký, J. 2016: Depot římských denárů ze Zátoru (okr. Bruntál). Folia numismatica 30/2, s. 79–105.
- Komoróczy, B. 2008: Hradisko (Burgstall) u Mušova ve světle výzkumů v letech 1994–2007. In: Droberjar, E. – Komoróczy, B. – Vachútová, D. (eds.): Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů (Archeologie barbarů 2007). Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 37. Brno, s. 391–438.
- Komoróczy, B. et al.: Komoróczy, B. – Rajtár, J. – Vlach, M. – Hüssen, C. M. 2020: A companion to the archaeological sources of Roman military interventions into the Ger-

- manic territory north of the Danube during the Marcomannic Wars. In: Erdrich, M. – Komoróczy, B. – Madejski, P. – Vlach, M. (eds.): *Marcomannic Wars and Antonine Plague. Selected Essays on Two Disasters that Shook the Roman World*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 61. Brno, s. 173–254.
- Militký, J. 2013: Nálezy řeckých, římských a raně byzantských mincí v Čechách (5. století před Kristem až 7. století po Kristu). Komentovaný katalog nálezového fondu. Praha.
- Militký, J. 2024: 4. Numismatic analysis. In: Čisťáková, V. – Beneš, Z. a kolektiv: *The Vrbová Lhota Settlement – A Case Study of Germanic Elites in the 3rd Century AD in Central Bohemia / Sídliště ve Vrbové Lhotě – příkladová studie germánských elit 3. století n. l. ve středních Čechách*. *Fontes Archeologici Pragenses* 51, s. 37–42, 71–75.
- Militký, J. – Vacinová, L. 2018: *Coins of the Roman Republic. The National Museum Prague. Systematic Collection and Gulyantsi Hoard (Bulgaria)*. Prague.
- Militký, J. – Vích, D. 2011: Nové nálezy římských mincí na česko-moravském pomezí. In: Droberjar, E. (ed.): *Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem*. Sborník příspěvků ze VI. Protohistorické konference Hradec Králové, 6.–9. září 2010. Olomouc, s. 279–306.
- Militký, J., v tisku: *Roman Denarii from the German Settlement Era (1st to 6th century AD) in the Territory of the Czech Republic*.
- MIR 18: Szaivert, W. 1986: *Moneta Imperii Romani 18. Die Münzprägung der Kaiser Marcus Aurelius, Lucius Verus und Commodus (161/192)*. Wien.
- Nálezy I/2: Pochitonov, E. 1955: Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Díl I. Praha, s. 85–314.
- RIC 2/1: Carradice, I. A. – Buttrely, T. V. 2007: *The Roman Imperial Coinage. Volume II – Part 1. Second fully revised edition. From AD 69–96 Vespasian to Domitian*. London.
- RIC 2/3: Aaby, R. – Mittag, P. 2019: *Roman Imperial Coinage. Volume II – Part 3. From AD 117–138. Hadrian*. London.
- RIC 3: Mattingly, H. – Sydenham, E. A. 1930: *The Roman Imperial Coinage. Volume III. Antoninus Pius to Commodus*. London.
- RRC: Crawford, M. H. 1974: *Roman Republican Coinage I–II*. Cambridge.
- Ruske, A. 2011: *Die Fundregesten der antiken Münzhorte aus Österreich. Eine Zusammenstellung aller bekannten Münzdepots anhand der Literatur*. *Numismatische Zeitschrift* 118, 53–181.
- Vích, D. – Horník, P. – Militký, J. 2021: Drobná kovová industrie ze sídliště doby římské v Bošíně na Chocněnsku. *Archeologie východních Čech* 20, 165–190.
- Vích, D. et al.: Vích, D. – Jílek, J. – Militký, J. – Hlavica, M. – Kmošek, J. – Martínek, J. 2021: Mařínské hradiště a jeho okolí v době římské. *Zborník Slovenského národného múzea* 115 – *Archeológia* 31, s. 199–239.
- Zeman, T. 2017: Střední Pomoraví v době římské. Svědectví povrchové prospekce. Olomouc.

Internetové zdroje

- Ghey, E. – Leins, I. – Crawford, M. H. 2010: *A Catalogue of the Roman Republican Coins in the British Museum, with Descriptions and Chronology Based on M. H. Crawford, Roman Republican Coinage (1974)*. In: *Britishmuseum.org*. Dostupné z: <https://>

www.britishmuseum.org/research/publications/online_research_catalogues/rrc/roman_republican_coins.aspx [Cit. 2025-01-28]

Summary

A Hoard of Roman Coins Found near Sudice by Boskovice (Blansko Distr.)

The article deals with an interesting hoard of Roman denarii found in 2018 during metal detecting in a forested area north of Boskovice and south-east of Sudice, Moravia. The coins were buried on the west slope of the Vejštice Hill near a current creek and a spring. The hoard is stored in the Museum of the Boskovice Region (inv. nos. 53440–53451).

The area surrounding the find spot was not occupied during the Roman Period. The hoard consisted of 12 coins – 11 denarii and one sestertius. From the chronological point of view, the assemblage comprises two different parts divided by almost one hundred years.

The first part represents the so-called legionary issues of Marcus Antonius of the *RRC* no. 544/14–39 types (cat. nos. 1–6). These coins remained in use and in circulation until the 2nd century AD and were popular in the Roman provincial military milieu along the northern part of the Limes. They are present – and prevail, compared to the other Roman Republican denarii – in the Regensburg-Kumpfmühl Hoard as well as in a yet unpublished assemblage of single coin finds from Roman military base in Mušov, south Moravia; both are dated to the period of the Marcomannic Wars.

As for the region of Moravia, the legionary denarii were present also in the Dřevohostice Hoard, buried after 4 AD; the Brumov-Bylnice Hoard (buried after 161/180 AD) and the Bezměrov Hoard from the same period. In Bohemia, they were present in the Ovčáry Hoard (buried after 4 BC); the Ratenice Hoard (after 145–160 AD); and the Nový Bydžov and the Krásný Les Hoards. The latest coins in these finds are usually those of the time of Marcus Aurelius, though they might have been buried substantially later.

The second part of the Sudice Hoard consists of the Roman Imperial denarii (cat. nos. 7–12), the earliest being the two issues of Vespasian followed by one of Hadrian and one of Antoninus Pius; the latest one is a remarkably well-preserved bronze sestertius of Marcus Aurelius, struck after 173 AD. The Roman bronze issues scarcely appear in the hoards found in the Barbaricum and their presence alongside with Roman silver coins is unusual. In contrast to the Roman provinces, they were apparently of little interest in the German milieu, as the archaeological finds from the Czech territory attest. The bronze issue dates the Sudice Hoard into the time after 173 AD; i.e. the period of the Marcomannic Wars. The presence of an unworn sestertius of Marcus Aurelius in this find may be related to the local German settlement; however, it may also be an evidence of Roman military presence in the Malá Haná region, which is attested by the existence of Roman marching camps found near Jevíčko and Olomouc-Neředín. Nevertheless, no battlefield has been attested yet archaeologically in the territory of Moravia.

An interpretation of a coin hoard discovered in non-military context is a complex matter. The find spot of the Sudice Hoard on a hill may be associated with a communication corridor utilised by the Roman army. The assemblage might have been a personal cash of a Roman legionary as well as of a local inhabitant who had retrieved the money from the Romans. The question remains whether the coins were buried at

one time or whether the find represents a votive assemblage, perhaps related to the nearby spring.

At any rate, the Sudice Hoard can be dated to the Marcomannic Wars period (most probably to the 2nd half of the 170s) and it must have been related to the Roman presence in this part of Moravia.

doc. PhDr. Jiří Militký, Ph.D., DSc.
Národní muzeum, numismatické oddělení
Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
jiri.militky@nm.cz
ORCID 0000-0002-9654-6061

Mgr. Zuzana Jarůšková
Muzeum regionu Boskovicka, p. o.
Hradní 642/1, 680 01 Boskovice
jaruskova@muzeum-boskovicka.cz